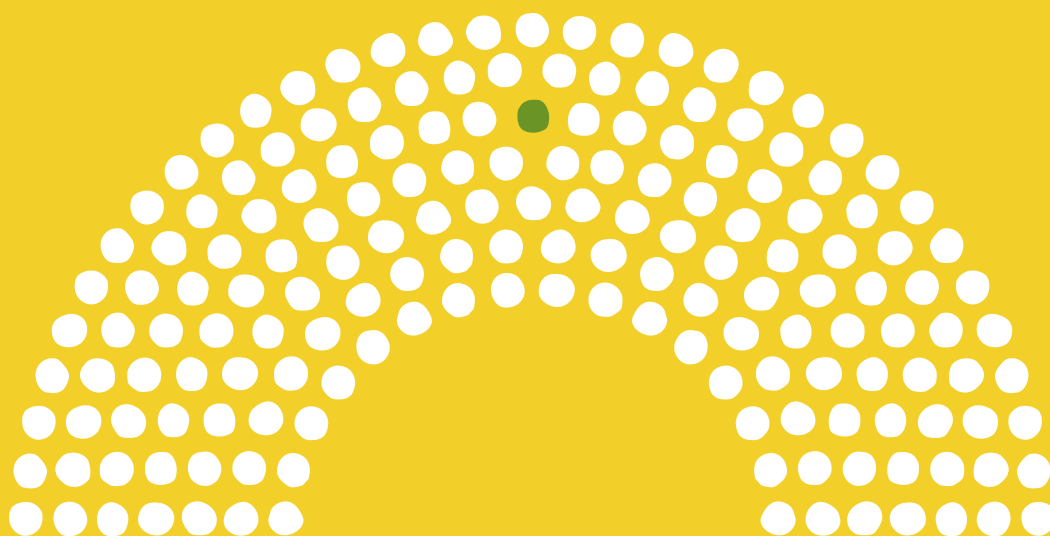

miljøpartiet
de grønne

STORTINGSPOLITISK REGNSKAP

STORTINGSPERIODEN
2013–2017

INNHold

<u>Innledning</u>	s3
<u>Grønne gjennomslag i perioden</u>	s4
<u>Alternativt statsbudsjett</u>	s6
<u>Hovedgrep i De Grønnes alternative budsjett for 2017</u>	s6
<u>Hovedtall fra De Grønnes alternative budsjett</u>	s7
<u>Klima og energi</u>	s9
<u>Naturvern</u>	s12
<u>Næringspolitikk</u>	s14
<u>Mat og landbruk</u>	s15
<u>Dyrevelferd</u>	s16
<u>Fiskeri og oppdrett</u>	s17
<u>Forbruk</u>	s19
<u>Helse og livskvalitet</u>	s20
<u>Justis</u>	s22
<u>Asyl og flyktninger</u>	s23
<u>Samferdsel</u>	s25
<u>GrønNTP</u>	s26
<u>Utdanning</u>	s27
<u>Utenriks-, forsvarspolitik og bistand</u>	s29
<u>Økonomisk politikk - fordeling og velferd</u>	s31
<u>Kontroll- og konstitusjonskomitéen</u>	s33
<u>Lenkene</u>	s34
<u>Saksside på stortinget.no</u>	s34
<u>Alternativt Statsbudsjett</u>	s34
<u>Andre lenker</u>	s34

INNLEDNING

Dette er en kort oppsummering av hva Miljøpartiet De Grønne har fått til på Stortinget 2013-2017.

I perioden har vi hatt en stortingsrepresentant, Rasmus Hansson. Rasmus har utvilsomt vært en av Stortingets mest aktive representanter. Han har holdt 592 innlegg i stortingssalen, fremmet 54 omfattende representantforslag og flere hundre enkeltforslag. I tillegg til å være parlamentarisk leder har han sittet i energi- og miljøkomitten, kontroll- og konstitusjonskomiteen og den utvida utenriks- og forsvarskomiteen. At vi ikke har representanter i andre komiteer, gjør at vi ofte ikke er en del av komiteens innstilling når saken kommer til Stortinget. Gruppen har hatt to aktive varaer. 1. vara Une Aina Bastholm var rådgiver fram til april 2016, da hun ble valgt til nasjonal talsperson i partiet. 2. vara Knut Falk Qvigstad var rådgiver hele perioden. Une har vært fungerende representant og holdt innlegg i salen og fremmet forslag flere ganger, Knut en gang.

Stemmegivning i Stortinget styres overordnet av De Grønnes arbeidsprogram for perioden. De politiske hovedgrepene er oppsummert i vårt alternative statsbudsjett, som vi har lagt frem hvert år. På samme måte er dokumentet bygget opp med først en oversikt over våre viktigste gjennomslag i perioden, og så et kapittel om vårt alternative statsbudsjett som viser helhet i vår grønne politikk. Deretter går vi mer detaljert inn på hvert politikkområde, og linker til forslag, spørsmål og interpellasjoner vi har fremmet på Stortinget. Dokumentet er utarbeidet våren 2017 og tenkt brukt som et levende oppslagsverk, og aller mest får du ut av det digitalt, når linkene virker. Bakerst i dokumentet vil du lære mer om hvordan du bruker sidene og dokumentene vi linker til. Vi håper det er til inspirasjon og nytte for potensielle velgere, folk som vil skrive om grønne gjennomslag og ikke minst alle dere som står på for de grønne og er interessert i å vite mer om hva vi har gjort på Stortinget de siste tre årene.

Om du har innspill til arbeidet får vi gjerne beskjed på mdg.postmottak@stortinget.no.

God lesning!

GRØNNE GJENNOMSLAG I PERIODEN

Det viktigste Miljøpartiet De Grønne har gjort den siste stortingsperioden er å bidra til å sette en ny dagsorden for den nasjonale klima- og miljødebatten.

“*Det grønne skiftet*” ble kåret til årets nyord i 2015 - samme år som De Grønne gjorde et lokalpolitisk brakvalg. Der vi trolig har oppnådd mest, er likevel ikke på enkelte forslag, men at vi har flyttet debatten til en mye mer konsekvent og ambisiøs miljøagenda i bredeste forstand. Et eksempel er debatten om klimavirkningen av statsbudsjettet 2017, der De Grønnes alternative statsbudsjett var det eneste som leverte utslippskuttene, der de andre partiene lovet, men ikke leverte. Et annet eksempel er at både SV og V i perioden har flyttet seg etter MDG og nå på sine vis og mer eller mindre konsekvent går inn for å stanse videre oljevirkosomhet.

De Grønne er representert i mange kommune- og fylkesting over hele landet, men på Stortinget er vi fortsatt et miniparti med foreløpig 1 av 169 representanter. Det betyr at f.eks SV og Venstre har hatt henholdsvis syv og ni ganger så mange representanter som De Grønne - og langt større ressurser.

Til tross for dette har Stortingets ene grønne representant, Rasmus Hansson, jobbet frem en rekke konkrete gjennomslag:

- **Klimalov:** Da vi kom inn på Stortinget uttalte Rasmus Hansson at etablering av en klimalov stod [øverst på hans liste](#) over saker han mente var realistisk å få gjennomslag for med bare én representant. Våren 2017 vedtok Stortinget en klimalov. Det betyr at norske klimamål nå er vedtatt som norsk lov. Klimaloven gir norsk klimapolitikk en helt ny struktur: nå må alle framtidige regjeringer gjøre rede for klimaeffekten av sine budsjetter hver desember, og vise framgangen for å oppnå klimamålene hver vår. I tillegg får Norge et beregningsutvalg som kan gi klarhet i klimaeffekten av forskjellige klimatiltak
- **Oljefondet ut av kullselskaper:** [Det første forslaget MDG fremmet på Stortinget da vi kom inn i 2013](#) var at Stortinget skulle sørge for at oljefondet trekkes ut av kullvirksomhet. Forslaget ble nedstemt, men fremmet på nytt av flere partier senere. [I 2015 vedtok Stortinget at oljefondet skal trekkes ut av kull.](#)
- **Lavere grenseverdier for svevestøv:** MDG fikk flertall for [et forslag](#) om å senke grenseverdiene for helsefarlig svevestøv i tråd med faglige anbefalinger. Regjeringen har gjennomført tiltaket.
- **Fri rettshjelp:** Etter [forslag](#) fra De Grønne vedtok Stortinget at ordningen for fri rettshjelp skal gjennomgås for å vurdere utvidelse til flere områder slik at

den blir mest mulig rettferdig, målrettet og effektiv.

- **Rettsvern for krigsfanger:** Da Stortinget evaluerte Norges deltakelse i krigen i Afghanistan foreslo De Grønne å utrede hvordan rettighetene til personer som holdes fanget av norske soldater i våre internasjonale operasjoner. Forslaget ble [enstemmig vedtatt](#).
- **Demonstrasjonsprosjekter for flytende havvind:** MDG fremmet [representantforslag om en storsatsing på havvind](#). Vi fikk gjennomslag for at det skal legges frem en strategi for demonstrasjonsprosjekter for flytende havvind og andre former for havbasert fornybar teknologi.
- **Statistikk over klimagassutslippene fra alle norske kommuner:** MDG fremmet [forslag](#) om etablering av klimastatistikk for kommunene som gjør det lettere å etablere god lokal klimapolitikk. Dette ble realisert i statsbudsjettet for 2016.
- **Fornybar framtid på Svalbard:** Våren 2017 stemte stortingsflertallet for De Grønnes forslag om å planlegge for [en bærekraftig framtid på Svalbard uten kull](#). Vi vil at Svalbard skal omstille seg og bli et verdensledende bærekraftig polarsamfunn.
- **Opprydding i farlig norsk atomavfall:** Etter initiativ fra De Grønne i Akershus og Skedsmo fremmet De Grønne et forslag om å sikre trygg oppbevaring av Norges atomavfall. Vi fikk gjennomslag for at regjeringen skal intensivere arbeidet. [Innstillingen fra Stortinget i saken](#).
- **Utvidelse av Skjærgårdstjenesten:** Under arbeidet med friluftsmeldingen på Stortinget fikk vi gjennomslag for at regjeringen skal arbeide for en utvidelse av Skjærgårdstjenesten, en miljøtjeneste med ansvar for renovasjon, vedlikehold og oppsyn. Les [innstillingen fra Stortinget i saken](#).

Vi har lagt frem tre alternative budsjetter for Stortinget. Disse har satt ny standard for hva miljøpolitikk betyr i praksis. Vi satte f.eks behovet for en flyseteavgift og avgift på plastemballasje på agendaen allerede i 2013.

ALTERNATIVT STATSBUDESJETT

HOVEDGREP I DE GRØNNES ALTERNATIVE BUDSJETT FOR 2017

Vi tar det grønne skiftet hjem: Folk flest ønsker å være en del av løsningen og redusere sin egen belastning på kloden. Vi gjør det lettere og mer lønnsomt for vanlige mennesker å velge miljøvennlig. Vi fjerner moms på frukt, grønt og økologisk mat, elsykler, gjenbruk og reparasjoner. Vi innfører billigere kollektivtransport for alle. Alt dette oppmuntrer til å starte det grønne skiftet selv, i hverdagen. Over tid styrkes kollektivtilbudet betydelig regionalt og lokalt med De Grønnes storsatsing på utbygging av kollektivtransport. Og ikke minst innfører vi en klimabelønning som premierer lave utslipp, fordi dette sparer fellesskapet for utgifter på sikt.

Vi sjøsetter elsatsningen: Vi satser på de marine næringene med et grønt skipsfartsprogram til 300 millioner og vi setter av en milliard til utrulling av landstrøm i havnene for å støtte kystfartsflåten overgang til fornybar energi, elektrifisering av fiskemerdene våre og en rekke miljø- og klimatiltak langs kysten som vil gi nye markeder for dagens og morgendagens bedrifter i kyst-Norge. Det marine verdiskapingsprogrammet MarOff styrkes med 100 millioner.

Vi tar ansvar for økonomien: Budsjettet er basert på at Norge i framtiden må levere god velferd med mindre vekst i statsinntektene. Vi reduserer derfor oljepengebruken med 8,2 milliarder sammenlignet med regjeringens forslag. Vi leverer likevel et langt kraftigere og helhetlig grønt skifte enn øvrige partier. Vi setter også i gang arbeidet med å utvikle en ny økonomisk modell for en *bredere verdiskaping*, der ikke bare penger, men andre indikatorer for hva som leder til et godt liv, også teller med.

Dyrker fram nye verdier: Vi satser på å bygge opp en bioøkonomi basert på hav, skog og jord til en enda større og mer differensiert del av samlet norsk økonomi og næringsliv. Det skjer blant annet gjennom tilskuddsordninger og etablering av et Bionova. I tillegg foreslår vi et alternativt landbruksoppgjør som gir små og mellomstore bruk bedre betingelser og som gjør det mer lønnsomt å ta Norges store utmarksressurser i bruk. Økologiske metoder og produkter styrkes blant annet gjennom momsfritak for økologisk mat, samt fjerning av kontrollavgiften for økobønder.

Holder folk i jobb: Vi trenger flere arbeidsplasser i Norge. Derfor foreslår De Grønne å kutte skatten på arbeid. Vi reduserer arbeidsgiveravgiften med 56 milliarder. Det er mer treffsikkert for å redusere ledigheten enn å redusere formuesskatten (som går til investeringer, forbruk og sparing). Vi foreslår også en rekke andre tiltak for å øke sysselsettingen, blant annet en ny ordning som gir begrenset skattefritak for direkteinvesteringer i bedrifter for å gjøre det mer attraktivt å investere i omstilling enn i en ekstra bolig.

Bryter oljeavhengigheten: Vi styrker det oljefrie næringslivets konkurransekraft og reduserer det offentliges risiko ved å bygge ned leterefusjonsordning, avskrivingsregler og garantiordninger som i dag gir petroleumssektoren konkurransevridende

særfordeler. Budsjettet starter en planmessig utfasing av oljevirkosomheten for å avvikle Norges tunge bidrag til global oppvarming.

Et varmere samfunn: Velferdsstaten må videreutvikles for å gi god hjelp og støtte til de som trenger det mest. Vi prioriterer tiltak for å hindre barnefattigdom, sikre lik tilgang til fri rettshjelp for alle, bedre rusomsorgen, øke innsatsen for psykisk helse og styrke arbeidet med integrering og oppfølging av flyktninger. I tillegg vil vi forebygge fattigdom og sosiale ulikheter gjennom en mer rettferdig skattepolitikk.

Redder Norges natur: Vi beskytter nær-natur og inngrepsfri natur og foreslår en storsatsing på skogvern og restaurering av tapte naturrikdommer i Norge. Vi vil gjøre norske lokalsamfunn til spydspisser i klima og miljøarbeidet med egne stillinger i alle kommuner og vi foreslår en kraftig opptrapping av innsatsen mot marin forsøpling langs hele kysten. I tillegg prioriterer vi blant annet handlingsplaner for truede arter og naturtyper, mangedobling av innsatsen for et økologisk grunnkart og vannmiljøtiltak. Til sammen styrkes Klima- og miljødepartementets budsjetter med omlag 30 % i 2017.

Viser respekt for dyr: De Grønne mener dyrevelferd fortjener en langt større plass både i den norske politiske debatten og på norske statsbudsjetter. I dette budsjettet lanserer vi en egen Dyrevelferdspakke med betydelig styrket innsats for å sikre gjennomgående god velferd for husdyr, oppdrettsfisk og kjæledyr.

Kutter innenlandske klimagassutslipp: raskt nok til at Norge oppfyller Klimaforliket i 2020 og forpliktelsene overfor EU og Parisavtalen om 40 % utslippskutt innen 2030, og setter oss på en kurs for raskt fallende klimagassutslipp. Den nødvendige reduksjonen i utslipp fra transportsektoren allerede i 2017 oppnås bl.a med 1,50 kr økt drivstoffavgift i varetransport som går inn i et CO₂-fond, og 5 kr økt avgift på fossildrivstoff i persontransport som deles ut med lik del (ca 1500 kr) til alle borgere.

Tar ansvar i flyktningkrisen og løfter internasjonal solidaritet: Vi ønsker en rausere og mer inkluderende flyktningpolitikk i Norge. Derfor gir vi kommunene mer ressurser til å styrke integreringsarbeidet og vi reverserer regjeringens usosiale kutt i støtten til asylsøkere på mottak. I tillegg må Norge bruke mer penger på nødhjelp i Syria og nærområdene. Vi foreslår å bistanden til flyktningeleire med 1 milliard og setter av nesten 2 milliarder ekstra til fredsbygging, utvikling og klimatiltak i utviklingsland.

HOVEDTALL FRA DE GRØNNES ALTERNATIVE BUDSJETT

De Grønnes budsjett flytter mer penger enn noe annet forslag til statsbudsjett som er lagt frem for Stortinget.

Vi foreslår blant annet:

- Grønne skatteletter og avgiftskutt på 16 mrd
- Redusert oljepengebruk på 8,2 mrd

- Redusert arbeidsgiveravgift på 56 mrd
- Storsatsing på investeringer i grønt næringsliv 9 mrd
- Nytt CO2-fond for nyttetransport 2,3 mrd
- Utdeling av klimabelønning 8 mrd
- Økte frie midler til kommunene 3 mrd
- Økt bistand og nødhjelp 3,4 mrd
- Økt satsing på natur, artsvern og friluftsliv 3 mrd
- Transportmiljøpakker for by og bygd 7,9 mrd
- Grønnere jordbruksoppgjør 0,5 mrd
- Tiltakspakke for bedre dyrevelferd 0,3 mrd
- Redusert inntektsskatt for en norsk gjennomsnittsinntekt (kr 518 000); -4100 kr
- Økt inntektsskatt for høyinntektsgrupper kr (875 000) + 4700 kr
- Klimabelønning til en familie på 4; 6000 kr

Totale endringer:

- Alle avgiftsendringer gir netto avgiftsøkning på 243,9 milliarder
- Alle skatteendringer gir netto skatteøkning på 1,3 milliarder
- Redusert oljepengebruk 8,2 milliarder

KLIMA OG ENERGI

Norsk klimapolitikk har i 30 år handlet om å forsøke å bruke kvotekjøp og andre former for avlat i utlandet i stedet for å omstille Norge til et konkurransekraftig grønt land.

Norge har økt utslippene, hatt en av verdens høyeste oljeutvinningstempoer, og blitt et oljeavhengig land. De siste fire årene har De Grønne fremmet en rekke forslag for å omstille Norge til et lavutslippssamfunn, satt i gang viktige debatter og fått flere gjennomslag på Stortinget.

Norske kommuner står overfor et stort endringsprosjekt i møte med dramatiske klimaendringer. Den store klimaregningen for staten, norske kommuner og fylker begynner å vises i form av flommer, ras og store kostnader til å tilpasse veier, avløpssystemer, bebyggelse og infrastruktur til et annerledes klima. De økonomiske konsekvensene av mer ekstremvær som følge av klimaendringer kan bli store.

Klimalov: *De grønne ga et ambisiøst valgkamplofte for perioden: Å få flertall for en klimalov.*

Det har vi fått til. I mars 2015 ble det på De Grønnes initiativ enighet blant alle partiene, bortsett fra Frp, om å innføre en klimalov. Da vi kom inn på Stortinget uttalte Rasmus Hansson at etablering av en klimalov stod øverst på hans liste over saker han mente var realistisk å få gjennomslag for med bare én representant. [Våren 2017 ble klimaloven vedtatt.](#)

Klimaloven innebærer at norske klimamål nå er vedtatt som norsk lov. Klimaloven gir norsk klimapolitikk en helt ny struktur: nå må alle framtidige regjeringer gjøre rede for klimaeffekten av sine budsjetter hver desember, og vise fremgangen for å oppnå klimamålene hver vår. I tillegg får Norge et beregningsutvalg som kan gi klarhet i klimaeffekten av forskjellige klimatiltak.

Oljefondet ut av kullindustrien: En annen stor seier er at oljefondets investeringer skal trekkes ut av kullindustrien. Dette var vårt første forslag på Stortinget og [ble enstemmig vedtatt.](#)

Ansvarlig klimapolitikk innenlands: Vi har [stilt spørsmålstegn ved](#) Norges bruk av på kvotemarkedene, og foreslått at kjøp av klimakvoter i utviklingsland [ikke lenger skal brukes i det norske klimaregnskapet](#) som erstatning for å kutte utslipp i Norge. Vi har foreslått at vi [går gjennom nasjonale tiltak](#) for å overholde ambisjonen om maksimalt 1,5 graders oppvarming. Vi har også bedt om en [strategi for en ny klimapolitikk](#) som kutter utslipp i det tempoet som er nødvendig for å unngå ytterligere katastrofale klimaendringer.

En lykkelig slutt på oljeeventyret: Oljeutvinning er den aller største kilden til forurensning i Norge. Globalt bidrar det til over 500 millioner tonn CO2 hvert år. I oljepolitikken har De Grønne presentert noe helt nytt: Vi har utfordret Stortinget til

å [ta ansvar for de globale konsekvensene av vår oljeutvinning](#), og begynne omstillingen fra oljeavhengighet til et bærekraftig næringsliv. De Grønne er det eneste partiet på Stortinget som konsekvent har stemt mot nye tildelinger av havområder til oljebransjen. Vi har foreslått å [stanse tildelingen av nye blokker i den 23. konesjonsrunden](#) på norsk sokkel. Vi har også levert et omfattende forslag for å [sette i gang en strategisk omstilling og utfasing av norsk petroleumsproduksjon i perioden 2018–2040](#) for å redusere Norges økonomiske risiko og innfri klimamålene i Parisavtalen.

Norge ut av tjæresand. Vi foreslo i mars 2014 å [trekke Statoil ut av tjæresandvirksomheten](#) i Canada. Tre år senere gjorde Statoil nettopp det - riktignok fordi de hadde tapt så mye penger, ikke av hensyn til klima og miljø.

Stoppe subsidiene til oljebransjen: Vi fremmet i desember 2015 forslag om å [fjerne subsidier til norsk oljebransje](#). Vi foreslo samtidig at Stortinget ba Regjeringen forsterke og videreutvikle støtteregimer for fornybar energi og teknologiutvikling. I 2014 ga Norge skattefordeler til petroleumsnæringen tilsvarende 20,8 mrd. kr, iflg. tall fra nasjonalbudsjettet for 2015.

Fossilfri økonomi: Vi ønsker at Norge både skal bli et av de første fossilfrie landene og være viktig bidragsyter til Europas store satsing på omlegging bort fra fossilbasert energi i alle ledd. Dette finnes det mange eksempler på [i våre alternative budsjetter](#).

Vi har gått inn for skattefradrag for energieffektivisering, et klimafond for nyttetransport, støtte til utfasing av oljefyr og storstilt satsing på nullutslippsteknologi i bilparken, skipsfart, fiske og landbruk.

Nye fornybare energiløsninger: De Grønne mener Norge bør utnytte våre fortrinn til å utvikle nye fornybare løsninger, særlig innenfor havvind. Vi har [etterspurt en sterkere havvindsatsing](#) fra Regjeringen og [løftet debatten i Stortinget](#), spurt hva regjeringen vil gjøre med at [Statkrafts havvindsatsing legges ned](#) og levert et [representantforslag for en storstilt satsing på havvind](#), noe vi også har prioritert i våre alternative budsjetter. Dette ga gjennomslag for å utvikle en strategi for et demonstrasjonsanlegg for havvind i forbindelse med energimeldingen.

Mange kommuner mangler kompetanse og kapasitet til å planlegge tilpasninger og løsninger. De Grønne har derfor foreslått et nytt program som skal **ruste opp kommunenes evne til å håndtere klimaendringer**. De viktigste tiltakene er etablering av en landsdekkende ordning med klima- og miljørådgivere og en dobling av investeringene i flom- og skredforebygging over hele Norge.

Klimasolidaritet med fattige land: Et effektivt og varig samarbeid om rettferdighet, utvikling og globale klima- og miljøutfordringer forutsetter at vi utvikler en dyptgripende solidaritet på tvers av landegrenser og kontinenter. Vi har foreslått at [Norge innfører en klimaprosent](#), der en prosent av brutto nasjonalprodukt går til grønn omstilling i utviklingsland. I tillegg har vi foreslått at oljefondet skal få anledning til å investere i noterte, fornybare selskaper. Se også kapittelet om utenrikspolitikk og forsvar.

Tenke globalt, klimahandling lokalt: For å hjelpe til med lokal grønn omstilling har vi foreslått at det [utarbeides statistikk over klimagassutslipp for alle norske kommuner](#), så det blir lettere å kutte utslipp lokalt. I vårt alternative budsjett har vi satt av midler til klimatilpasning, miljørådgivere og andre viktige lokale tiltak,

[inkludert en “bygdemiljøpakke”](#) for grønn samferdsel på bygda. Se også kapittelet om samferdsel.

NATURVERN

Kampen for å ta vare på naturen er en del av kjernen i grønn politikk og har vært en hovedsak for De Grønne gjennom hele perioden.

Høyre/FrP- regjeringen har jobbet systematisk for å svekke naturvernet på mange områder. De Grønne har kjempet for å bevare mest mulig natur og fremmet en rekke nye forslag som f.eks vern av Norges siste villmarker, restaurering av natur og en ny nasjonalparkplan. De fleste av forslagene har blitt nedstemt i denne perioden, men vi har lagt et godt grunnlag å bygge videre på.

Flere nasjonalparker: Etter initiativ fra MDG fremmet en rekke partier et [forslag](#) om å lage en ny nasjonalparkplan og etablere nasjonalparker i Østmarka i Oslo og ved Preikestolen i Rogaland. De Grønne foreslo også utvidelser av blant annet Jotunheimen nasjonalpark og etablering av store sammenhengende nasjonalparker på tvers av landegrensene på Nordkalotten. Se blant annet; s 31 [Alternativt budsjett for 2017](#).

Redde Norges siste villmarksområder: På 100 år har andelen av villmark, eller inngrepsfrie naturområder i Norge (INON) blitt redusert fra omlag 50 % til om lag 11 %. De Grønne jobber for å verne de siste villmarksområdene og har fremmet [forslag](#) om dette i Stortinget.

Stans plastforsøplingen av naturen og havene: De Grønne har kjempet for å stanse plastforsøpling gjennom hele stortingsperioden. I 2014 [foreslo vi en avgift på all plastemballasje](#). I 2016 varslet De Grønnes landsmøte [kamp mot plastforsøplingen](#) og i samme år fremmet vi forslag på Stortinget om tiltak både på [internasjonalt](#) og [nasjonalt](#) nivå. Nesten samtlige forslag ble nedstemt. Vi har også [etterlyst](#) og foreslått tiltak mot spredning av mikroplast fra kunstgressbaner og bildekk.

Redde Norges siste gammelskoger og øke skogvernet: Vi har foreslått om lag en dobling av støtten til skogvern i alle de fire budsjettbehandlingene vi har deltatt i. Sammen med flere andre partier har vi også [foreslått](#) å gi automatisk vern til den eldste gammelskogen i Norge.

Stans økt motorferdsel i norsk natur: De Grønne har jobbet for å stanse lovendringen som åpner for [fornøyelseskjøring med snøscooter i norsk utmark](#). Vi har blant annet stilt [spørsmål](#) om saken i Stortinget og jobbet mye med saken i Energi og Miljøkomiteen. I denne saken advarte vi også mot bruk av catski i norsk natur. Vi har også [satt vannscooter på agendaen i kommuner over hele landet](#) etter at Regjeringen har gått inn for frislipp.

Beskytte spesielt verdifulle natur- og friluftsområder i Norge: MDG har jobbet for å ta vare på de unike våtmarksområdene i [Tyrifjorden](#), [Åkersvika](#) ved Hamar og naturreservatet langs [Vorma](#) i Akershus samt [Bymarka i Arendal](#). Vi har også [forsøkt å stanse](#) byggingen av en hytteby ved Vassfaret i Buskerud som vil være et stort

inngrep i fjellnaturen og jobbet for å [stanse utbygging](#) av Øystesevassdraget i Hordaland og Øvre Otta i Gudbrandsdalen.

Rovdyrpolitikk: De fire store norske rovdyrene bjørn, gaupe, ulv og jerv er alle truet av utryddelse fra norsk natur. Den siste perioden har sterke krefter ønsket å svekke beskyttelsen av rovdyrene ytterligere. De Grønne [jobber hardt](#) for å stanse dette og har blant annet foreslått å øke bestandsmålet for ulv under behandlingen av [ulvemeldingen](#). Vi har også foreslått betydelig økt støtte til tiltak som forebygger rovdyrangrep på beitedyr i våre [alternative statsbudsjetter](#).

Stanse dumping av gruveavfall i norske fjorder: Kampen mot dumping av gruveavfall i Førdefjorden og Repparfjorden er en viktig sak for MDG både [lokalt](#) og [nasjonalt](#). Vi har stemt for å stanse begge deponiene, stilt [spørsmål](#) i spørretimen om Førdefjorden, samt holdt [innlegg](#) i stortingsalen om saken.

Eksempler på andre viktige MDG-initiativer i naturvernpolitikken:

- Beskytte Lofoten, Vesterålen og Senja og iskanten i Arktis mot petroleumsvirksomhet (se også kapitlet om klima og energi)
- Forslag om å starte restaurering og gjenskaping av natur i Norge. Se b.l.a. [Naturmangfoldmeldingen s 9-11](#).
- Stilt spørsmål i Stortinget om regjeringen kan bidra til å redde [Europas siste urskog](#) i Polen.
- [Jobbet](#) for å utvide markaloven i Osloområdet til flere markaområder, bl.a. Follomarka/Sørmarka, Finnemarka, Nesoddmarka og [Tanumplataet](#).
- Foreslått finansiering av opprydding av miljøgifter i sjøbunn, havner og fjorder langs hele kysten og løftet frem hastesaker som [Borg havn](#).
- Fremmet et eget [representantforslag](#) om å fase ut miljøgifter i forbrukerprodukter.
- Foreslått [finansiering av et økologisk grunnkart for Norge](#) som gir oversikt over hvor verdifull sårbar natur finnes.
- I budsjettprosessene på Stortinget jobbet for å stanse kutt i Miljødirektoratets budsjetter og andre kutt i miljøforvaltningen.
- Foreslått å finansiere et reelt løft i Norges støtte til bevaring av regnskog ([Alternativt budsjett 2017](#))
- Jobbet for å hindre at Stortinget vedtok om tillatt bruk av giftig blyhagl til jakt. Da det ble vedtatt [foreslo vi](#) en egen [miljøavgift](#) på blyhagl.
- Foreslått å [kutte subsidier til utbygging av skogsbilveier](#) og miljøskadelig hogst
- Stanse regjeringens svekkelse av fylkesmennenes innsigelsesrett og miljøvernavdelinger som betyr redusert norsk natur- og jordvern.

NÆRINGSPOLITIKK

Norsk økonomi må dreies i en grønnere retning. Dagens oljeavhengighet må reduseres og grønne arbeidsplasser skapes.

Vi har derfor tatt flere initiativ for å sikre omlegging til et grønnere Norge og et grønnere næringsliv.

Utslippsfri kyst: Vi vil sikre næringsmessige resultater av klimatiltak - og har derfor fremmet [representantforslag](#) om næringspolitikk for en utslippsfri kyst. MDG vil bidra til at Norges maritime næring fronter utvikling av utslippsfrie fartøy. Våre mål om utslippsfri fiskeoppdrett vil bidra positivt til å bedre markedsverdien av norsk fisk. En aktiv politikk for å utvikle nye marine bionæringer vil bidra positivt både i klimakampen og i utvikling av nye næringer i Norge.

Vi har derfor fremmet forslag om at:

- Norge skal ha en utslippsfri kyst innen 2030
- skipsfarten skal være utslippsfri og forurensningsfri innen 2030, gjennom et krav om å sikre at fra 2019 skal alle nye og 5-7 % av den eksisterende innenlandske skipsflåten ha en overgang til fossilfri drift.
- oppdrettsnæringen i Norge skal være utslippsfri innen 2025, dvs at fra 2019 må alle nye og 8-10 % av alle eksisterende anlegg pr år bygges om til utslippsfri eller lukkede anlegg.

Utslippsfri næringstransport: Vi har foreslått å [opprette et CO2-fond for næringstransport](#) for å sikre en overgang til utslippsfrie kjøretøy for kommersiell landtransport.

Karbonfangst og lagring (CCS): Vi har i vårt alternative statsbudsjett ([s.18 og 19](#)) og i Stortinget foreslått at alle de tre CCS prosjektene som i dag utredes, besluttes gjennomført. Vi har videre foreslått økte bevilgninger for å sikre utvikling av Nordsjøen som lagringsområde for karbon fra Norge, kontinentet og UK.

I omstillingsfasen som det grønne skiftet i Norge nå går inn i, blir gründere og deres vilkår ekstra viktig. De Grønne mener det er særlig viktig å støtte opp under entreprenører og gründere med gode ideer for å forbedre ressursutnyttelsen, eller som bidrar til å utvikle mer miljøvennlige teknologier og prosesser. Vi har derfor fremmet mange forslag i vårt alternative statsbudsjett ([s. 17 og 18](#)) for å bedre vilkårene for **grønne arbeidsplasser og grønne gründere:**

- Skattefradrag i inntektsskatten for investeringer i bedrifter etter modell fra den engelske ordningen Seed Enterprise Investment Scheme

- Minstefradrag i næringsinntekten som alternativ for faktiske utgifter
- Styrke satsingen på miljøteknologi spesielt for pilot og demonstrasjonsprosjekter
- Utredning av en miljøfunnordning for å fremme miljørelaterte investeringer
- Etablere et grønt såkornfond - dvs et fond som investerer i tidlige faser av grønne oppstartsbedrifter.

MAT OG LANDBRUK

Vi jobber for satsing på lokale ressurser, små og mellomstore bruk, bedre dyrevelferd, bærekraft og matkvalitet.

Vi vil øke bruken av lokale beite- og grasressurser over hele landet. De Grønne har hele tiden vært motstandere av regjeringens sentraliseringspolitikk som svekker distriktene, småbrukene og jordbrukets forankring i det lokale ressursgrunnlaget.

Jordvern og nullvisjon for jordtap i Norge: Tross politiske mål om det motsatte fortsetter nedbyggingen av norsk matjord i stor stil. Med statsrådets godkjenning rett før jul vil mer av landets beste matjord forsvinne med utbyggingen av Ikea i Vestby og nye boliger i Trondheim. I motsetning til regjeringen har Ikea imidlertid satt som forutsetning at matproduksjonen i området skal opprettholdes. Vi har [stilt spørsmål til statsråden om å vedta en nullvisjon for jordtap i Norge](#) samt om det er tatt høyde for at [vår beste matjord befinner seg i et fåtall av kommunene](#).

Jordbruksforhandlingene: Hvert år forhandles det fram en jordbruksavtale mellom staten og bondeorganisasjonene, som definerer størrelse og innretning på politisk fastsatte målpriser for landbruksvarer og på ulike støtteordninger for landbruket. Miljøpartiet De Grønne har vært det partiet som har ligget nærmest bondeorganisasjonenes rammekrav gjennom hele perioden. Vi har lagt fram helhetlige forslag om innretning og størrelse. Det gjorde vi også [i 2017](#).

Bedre betingelser og lønnsomhet for små og mellomstore bruk: Vi har jobbet systematisk for å sikre et [sterkt og levende jordbruk over hele landet](#). Vi har blant annet foreslått langt bedre inntektsbetingelser for mindre bruk, og å hindre sentralisering av jordbruket.

Større andel økologisk jordbruk og matproduksjon: Vi vil fjerne moms og kontrollavgift for økolandbruket. Under jordbruksforhandlingene i 2017 la vi fram [forslag om en generell opptrapping av støtten til økologisk landbruk](#). [Les også MDGs 12 tiltak for økolandbruk](#).

Vi har også lagt fram egne forslag til hovedsatsinger og inntektsbetingelser for landbruket under behandlingene av de årlige jordbruksoppgjørene. Mer om våre forslag i [2014](#) og [2016](#).

Våren 2017 [fremmet vi en rekke egne forslag](#) i behandlingen av **jordbruksmeldinga**, som legger hovedføringene for norsk jordbrukspolitikk de kommende årene.

Eksempler på andre viktige MDG-initiativer i jordbruks- og matpolitikken:

- [Stanse nedleggelse av Sogn økologiske jord- og hagebruksskole](#), den eneste i sitt slag i Norge
- Forslag om å [avvikle kontrollavgiften for økolandbruk](#).
- Forslag om en [egen post på statsbudsjettet med utviklingsmidler for urbant landbruk](#)
- Forslag om å [etablere beredskapslager på korn](#)
- Forslag om å [styrke veterinærdekningen over hele landet](#)
- Forslag om å [etablere et eget program for økt bruk av økologisk og kortreist mat i offentlige kantiner](#)
- Fremmet et eget forslag om å sikre god [dyrevelferd i norsk kyllingproduksjon](#).
- Jobbet i Kontroll og Konstitusjonskomiteen for å få vern av matjord inn i Grunnloven. (Vårt [innlegg om saken](#) i stortingsdebatten).

Se også kapitlene om hva vi har gjort på dyrevelferd og næringspolitikk, inkludert skogbruk.

DYREVELFERD

De Grønne er dyrenes stemme på Stortinget.

Vi har jobbet systematisk med pelsdyroppdrett og dyrepoliti og fremmet en rekke egne forslag for økt dyrevelferd.

Avvikling av pelsdyrnæringen: MDG la frem et [forslag](#) om dette allerede i 2014. Vi har deltatt i en rekke [stortingsdebatter](#) om saken, tatt den opp i spørretimen og en flere [spørsmål](#) til regjeringen.

Forbud mot å holde høns i bur: Våren 2017 fremmet vi [forslag](#) om forbud mot burhøns og påbud om merking av egg fra burhøns inntil forbudet er iverksatt.

Bedre dyrevelferd for kylling: I 2015 fremmet vi et [forslag](#) om grunnleggende endringer i norsk kyllingproduksjon. Vi vil stanse bruken av kyllingraser som opplever store helseutfordringer fordi de er avlet frem for å produsere mest mulig kjøtt på kortest mulig tid. Vi har også ønsket å øke bevisstheten rundt [hva et kyllingliv er verdt](#).

Løft for dyrevelferden for alle husdyr: I 2017 fremmet vi et [forslag](#) om at reglene for alle typer dyrehold i Norge blir gjennomgått og forbedret for å [sikre at dyrene har god velferd og at dyreholdet er i tråd med dyrevelferdsloven](#). Vi har også bedt regjeringen vurdere [forbud mot kirurgisk kastrering av griser](#).

Innføre en egen merkeordning for spesielt høy dyrevelferd: Våren 2017 fremmet MDG [forslag](#) om å etablere en nasjonal matmerkeordning på produkter som garanterer høy dyrevelferd. I vårt [alternativt statsbudsjett](#) for 2017 foreslo vi å etablere et eget tilskudd til dyrehold som gir spesielt god dyrevelferd.

Dyrepoliti: Vi har [foreslått](#) innføring av dyrepoliti og vært [pådriver](#) for forsøksordningen som [ble realisert i 2015](#). MDG foreslår å [utvide ordningen til et landsdekkende og permanent dyrepoliti](#).

Andre MDG-initiativer på dette feltet:

- Jobbet for å stanse [urettferdig](#) behandling av dyrerettighetsorganisasjonen NOAH i statsbudsjettet.
- Bedt om [bedre tilrettelegging](#) for omplassering av mishandlede og vanskjøttede dyr.
- Foreslått å styrke veterinærdekningen i hele landet for å sikre dyrene bedre helsehjelp. ([Alternativt budsjett 2017](#))
- Foreslått å etablere en egen post på statsbudsjettet med støtte til sentre for hjemløse dyr i de største byene. ([Alternativt statsbudsjett 2017](#))
- Jobbet for økt beitebruk i landbruket for å gi dyrene mer tid med beiting utendørs fremfor å leve hele livet i fjøset. Vi har foreslått [økte tilskudd](#) til dette i hvert jordbruksoppgjør siden 2014.
- Foreslått økt bruk av mobile slakterier og utredning av en slakteristruktur som gir kortere reiseavstander for å begrense stress, smerte og lidelse under transport. (Alternativt budsjett)

FISKERI OG OPPDRETT

Fiskeri og havbruk er sentrale arbeidsområder i grønn politikk av flere grunner.

Fiskeriene forvalter enorme og potensielt evigvarende naturressurser. Oppdrettsindustrien er en av Norges største næringer samtidig som den representerer en av våre største miljø - og dyrevelferds-utfordringer.

Omstille oppdrettsnæringa til lukkede anlegg: I 2014 fremmet vi [forslag](#) om tre års vekststans i næringen og overgang til lukkede anlegg som hindrer lakserømming, spredning av lakselus og utslipp av kjemikalier og avfall. Vi har flere ganger foreslått å etablere et [investeringstilskudd til oppdrettere som investerer i lukkede anlegg](#).

Strakstiltak for å hindre at oppdrettslaksen rømmer og blander seg med villaksen:

De norske villaksbestandene er genetisk unike og trues av rømt oppdrettslaks som blander seg med villaksen. I løpet av perioden har vi gjentatte ganger [krevd obligatorisk merking](#) av oppdrettslaks, samt økte bøter. Da kan rømt laks spores tilbake til anlegget og eieren av anlegget bli bøtelagt. Forurensere skal betale!

Miljøgifter: Vi har foreslått [finansiering av opprydding av miljøgifter i sjøbunn, havner og fjorder langs hele kysten](#).

Etablere genbanker for å redde de mest truede bestandene av villaks: Regjeringen vil stanse etableringen av en genbank for å redde de kritisk truede bestandene av villaks i Hardanger. De Grønne har fremmet [et eget forslag](#) om å garantere at genbanken bygges og har foreslått finansiering i vårt [alternative budsjett for 2017](#). Vi har også foreslått at det skal bygges [genbanker for villaksen](#) i alle elver der laksen er kritisk truet.

Andre MDG-initiativer på dette feltet:

- Foreslått å etablere en egen luseavgift som gjør det mer lønnsomt å iverksette tiltak mot luseproblemer. ([Alternativt statsbudsjett](#)).
- Deltatt i en rekke debatter i om temaet i stortingsalen og stilt krav om høyere miljøstandard, blant annet i forbindelse med stortingsmeldingen om rammevilkår for oppdrettsindustrien. Et av innleggene til Rasmus kan leses [her](#).
- Bedt fiskeriministeren om å sikre at sesongfiske ikke forstyrres av seismikkskyting. [Les spørsmålet](#) til statsråden
- Krevd stans i taretråling i sårbare gyteområder. [Les spørsmålet](#) til statsråden.
- Gjentatte ganger bedt statsråden forby bruk av miljøskadelige lusemidler. [Les spørsmålet](#) til statsråden.
- Gitt tydelig [støtte til kystoppørret](#) og kravet om at fiskeressursene skal tilhøre fellesskapet, samt jobbet for å stanse forslag om fjerning av leveringsforpliktelser for trålere, og andre forslag som kan svekke lokal forvaltning av norske fiskeressurser.

FORBRUK

Vi vil skape en fremtid der mindre stress, forbruks- og prestasjonsjag gir mer rom for rikere og bedre liv.

I et grønnere samfunn har vi mer tid til hverandre, bedre balanse mellom arbeid og fritid, og økt frihet til å leve meningsfulle, mangfoldige liv. Samtidig vil vi at velferdssamfunnet vårt er må bli mer inkluderende og bærekraftig.

Bærekraftig forbruk: I 2015 la Rasmus fram historiens første stortingsforslag om å redusere det materielle forbruket i Norge. I forslaget bes regjeringen legge fram en målsetting for hvordan det [materielle forbruket i Norge skal reduseres til et bærekraftig og rettferdig nivå innen 2030](#). Vi foreslo blant annet at regjeringen legger fram en plan for å øke varers levetid og kvalitet, en plan for å fremme deling av varer, en plan for å redusere kjøpepress gjennom reklame, en stortingsmelding om hvordan belastningen fra norsk forbruk på klodens ressurser kan reduseres og årlig statistikk over det norske forbrukets globale fotavtrykk. Forslagene ble nedstemt av regjeringen og samarbeidspartiene, men Stortinget vedtok likevel å be regjeringen om å drøfte et mål for reduksjon av matkasting.

Sirkulær økonomi: MDG prioriterer arbeidet for sirkulær økonomi høyt. Vi har fremmet forslag om [fjerning av moms på reparasjoner, pålegg om utsortering av mat- og plastavfall](#). Vi har også foreslått å etablere et senter for sirkulær økonomi. Dette vil kunne samle fagkompetanse, utvikle kunnskap og fagmiljøer n på området og derfor bidra til en raskere omstilling. Vi har levert et [representantforslag](#) om et løft for norsk sirkulærøkonomi gjennom gjenvinning av avfall for næringsaktører og kommuner.

Grønne mål for samfunnsutviklingen: Økende forbruk er en viktig årsak til økende forurensning. Vi foreslo i november 2014 sammen med Ap at Norge [videreutvikler indikatorer for bærekraftig utvikling](#), istedenfor å [fjerne disse slik regjeringen Solberg ønsket i statsbudsjettet for 2015](#). Arbeidet med slike indikatorer det mest kunnskapsbaserte forsøket for å analysere hvordan vedtatt politikk faktisk påvirker utviklingen i ønsket retning både når det gjelder miljø, økonomi og sosiale forhold.

Miljøgifter: Vi har fremmet et eget [representantforslag](#) om å fase ut miljøgifter i forbrukerprodukter.

Det skal lønne seg å velge miljøvennlig: Regjeringen har lovet et grønt skattesifte, som sørger for at forurensning og utslipp får en riktig pris. Dessverre har de ikke gjennomført det i praksis. De Grønnes budsjettforslag har konsekvent prioritert at det skal være gunstig å leve miljøvennlig. I 2016 var De grønne [det eneste partiet på Stortinget som leverte et klimabudsjett i tråd med avtalen med EU om 40% kutt i klimagassutslipp innen 2030](#). Vi har også fremmet et forslag om å [utrede en klimabelønningsordning](#), som premierer de som velger en utslippsfri bil, sykkel eller kollektive transportløsninger i hverdagen. Dette [foreslo vi](#) en versjon av i vårt alternative budsjett for 2017.

HELSE OG LIVSKVALITET

De Grønne vil styrke og videreutvikle det beste ved den norske velferdsstaten.

Vi vil legge til rette for gjenbruk, deling og mer fritid fremfor stadig høyere forbruk. De Grønne vil skape lokalmiljøer der folk kan leve, bo, handle, reise og jobbe grønnere og hvor selve lokalmiljøet er en del av løsningen på miljøutfordringene. Vi lanserer en stor bærekraftsatsing med lokal forankring og gjennomføring på totalt 12 milliarder for å sette norske kommuner og fylker i stand til å investere i det grønne skiftet og gjennomføre egen politikk for bærekraftige lokalsamfunn og regioner.

De Grønne jobber for en reform innen rusomsorgen og satser målrettet på psykisk helse, livsmestring og tidlig forebyggende innsats. Vi vil skape en oppvekst preget av fysisk aktivitet og et godt kosthold, involverende nærmiljøer og tilgang på trygge, kompetente voksne i helsevesen og skoler.

Luftkvalitet: Vårt forslag om [forsvarlige grenseverdier for svevestøv](#) førte til et vedtak i Stortinget om å be regjeringen legge frem en sak for Stortinget med tiltak for å redusere svevestøv og annen luftforurensning til nye grenseverdier og videre til et trygt nivå - i tråd med Miljødirektoratets anbefalinger til nasjonale mål i brev av 28. februar 2014. Tiltakene skal utarbeides i tett samarbeid med berørte kommuner.

Mål for livskvalitet: Sammen med KrF foreslo vi å [utvikle et mål for brutto nasjonal livskvalitet](#) som et supplement til brutto nasjonalprodukt. Helsedirektoratets utredning av temaet fra 2016 støtter bruk av livskvalitetsmåling som styringsverktøy. Vi har for 2017 foreslått å bevilge 7 millioner kr til arbeidet med samordning av måleverktøy og metode for måling av livskvalitet.

Kroppspress: Vi var blant initiativtagerne til et [representantforslag om å redusere kroppspress hos barn og unge](#).

Antibiotikaresistens: Vi foreslo at [alle animalske produkter som selges i Norge, uavhengig av produksjonsland, merkes så lettforståelig at unødvendig eller uheldig bruk av antibiotika synliggjøres](#). Næringskomiteen avviste forslaget, men var i merknadene positive til å jobbe for å etablere en merkeordning på EU-nivå. Vi leverte nytt forslag om dette, og [dette ble vedtatt](#).

Skolehelsetjenesten: I [alternativt statsbudsjett](#) foreslo vi 250 nye helsesøsterstillinger i skolehelsetjenesten og satte av 221 millioner kr til å gi alle menn født i 1992 eller senere gratis HPV-vaksine.

Psykisk helsevern: Vi vil [styrke det psykiske helsevernet i kommunene](#) bl.a. gjennom å etablere flere Mottaks- og oppfølgings-sentre, og lavterskel-substitusjonsbehandlingscentre og å ansette flere psykologer. Vi foreslo i alternativt statsbudsjett å reversere et kutt på 5 mill i redusert priskompensasjon for psykisk helsevern. Psykologtjeneste for studenter finansieres i dag gjennom semesteravgift. Vi foreslår å [dekke dette over en statlig bevilgning](#).

I tillegg har vi blant annet stilt spørsmål til helseministeren om [utflaggingen av Helse Sør-Østs IKT-systemer](#), til justisministeren om [søndagsåpne butikker](#), og til barne- og likestillingsministeren om [forbrukermakt og prisinformasjon i dagligvareportalen](#).

JUSTIS

De Grønne legger medmenneskelighet, ikkevold, omsorg og ansvar til grunn i justispolitikken.

Forebyggende tiltak nummer én mot kriminalitet er et meningsfylt liv i et inkluderende fellesskap basert på sosial rettferdighet, likestilling og likeverd for alle grupper.

Norge har i dag et stort udekket rettshjelpsbehov, særlig blant utsatte grupper i samfunnet. Uten fri rettshjelp har mennesker i spesielt vanskelige situasjoner ingen mulighet til å ivareta sin rettsstilling. Vi vil styrke det offentlige rettshjelpstilbudet og utvide tilgangen til fri rettshjelp.

Fri rettshjelp: Etter [forslag](#) fra De Grønne vedtok Stortinget at det skal gjøres en gjennomgang av ordningen fri rettshjelp for å vurdere om den bør utvides til flere områder slik at den blir mest mulig rettferdig, målrettet og effektiv.

Statsborgerskap: Vi har foreslått [å tillate doble statsborgerskap, og at statsborgerskap normalt ikke skal kunne tilbakekalles](#). Vi var medforslagsstiller på [et representantforslag om at når statsborgerskap skal tilbakekalles, skal det skje ved domstolsbehandling](#).

Lov om etikkinformasjon: Vårt forslag om å [be regjeringen utrede og vurdere å fremme forslag til lov om åpenhet om produksjonssteder og etikk-informasjon om vareproduksjon til forbrukere og organisasjoner](#), som vi stilte sammen med Senterpartiet og KrF, ble enstemmig vedtatt.

Rettsvern for krigsfanger: I forbindelse med behandling av Afghanistanrapporten i 2017, foreslo vi å [utrede en lovhjemmel for å sikre at fanger som holdes av norske styrker i forbindelse med væpnet konflikt får ivaretatt sine rettigheter, samt hvordan rettighetene til personer som holdes fanget av norske soldater kan ivaretas i våre internasjonale operasjoner](#). Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Menneskehandel: I vårt [alternative statsbudsjett](#) for 2017 foreslår vi å øke bevilgningene til Politidirektoratets arbeid mot menneskehandel med 30 millioner kr, og til frivillige organisasjoner med 15,5 millioner.

ASYL OG FLYKTNINGER

FNs klimapanel har advart om at klimaendringer kan innebære store flyktningstrømmer i tiårene som kommer.

Å løse klimaproblemene blir avgjørende, sammen med en aktiv fredspolitikk og styrking av demokrati, menneskerettigheter og økonomisk utvikling. Internasjonalt samarbeid for å løse dette er tvingende nødvendig om vi skal skape en verden der færre mennesker fortvilet ser seg nødt til å forlate sine hjem.

Norge har et grunnleggende ansvar for å bidra i en verden der mange er på flukt fra krig, forfølgelse og klimaendringer. De Grønne vil stå opp for flyktningretten, og ønsker en ansvarlig og anstendig flyktningepolitikk. Den vil være forankret i anbefalingene fra FN's høykommissær for flyktninger og i våre lange tradisjoner for å bidra internasjonalt og her hjemme. Et tett samarbeid i Europa og med land i Europas nærområder er nødvendig for å ivareta asylsøkeres og flyktningers grunnleggende rettigheter, og for å ivareta både flyktningene og den økonomiske, økologiske og sosiale bærekraften i landene som tar imot dem.

Krisen i Syria: Sammen med AP, SP, KrF, H og V leverte vi et representantforslag om [økt norsk innsats i forbindelse med krisen i Syria](#). Stortinget vedtok at Norge skulle kunne ta imot inntil 8000 syriske flyktninger i 2015-2017, og satte av ekstratilskudd på 50 millioner til kommuner som tar i mot flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag utover det folketallet i kommunen tilsier og utover IMDIs anmodninger.

Enslige mindreårige asylsøkere: Vi foreslo i [alternativt statsbudsjett](#) å øke kommunale tilskudd med 100 millioner kr til bemanning og styrking av barnefaglig kompetanse i asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere.

Beskyttelse til kamptolker fra Afghanistan: Vi var medforslagsstiller på et [representantforslag](#) om å gi kamptolkene Forsvaret brukte i Afghanistan fra 2006 fram til november 2014 arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.

Generelle asyl- og integreringsprioriteringer: I [alternativt statsbudsjett](#) foreslo vi blant annet å øke aktivitetstilskuddet til frivillige organisasjoner med 50 millioner til kommunalt integreringsarbeid, øke tilskuddet til norskopplæring med 34,9 millioner, reversere kutt i ytelsene til asylsøkere, blant annet kuttet fra 2016 på 20 % i ytelsene, sette av 25 mill. til å styrke utlendingsforvaltningens kompetanse på barn og LHBT, støtte NOAS' arbeid med å informere familier med lengeværende barn om regelendringer og rettshjelpsmuligheter til mottaksbeboere, sikre fri rettshjelp i asylsaker med barn som har vært minst tre år i Norge (3 mill.) og øke rettshjelpsmidler til NOAS (2,2 mill), og styrke oppfølgingen av barn i asylmottak.

I tillegg har vi stilt spørsmål til regjeringen om [etnisk profilering hos politiet](#), [kunnskap om voldtekt i ungdomsskolen](#), [hensynet til barns beste i asylopolitikken](#), [chilenske mapucheindianeres rettigheter i møte med norske næringsinteresser](#), og hva

statsråden vil foreta seg for å gi [beskyttelse til flere syriske flyktninger](#), og for å sørge for at norske kommuner vil og kan ta dem imot.

SAMFERDSEL

Samferdsel er et av de viktigste områdene vi må iverksette tiltak innen for å gjøre Norge til et nullutslippssamfunn.

Transport er, ved siden av olje, den viktigste kilden til klimautslipp. Dagens transportsystem innebærer også lokal luftforurensing, trafikkulykker, støy, køer og plassmangel i byene. På samferdselsfeltet har vi, og engasjert oss for, et grønt skifte i transportpolitikken både i byene og på bygda.

Grønn samferdsel i bygder og i byer: I vårt alternative statsbudsjett for 2017 har vi derfor lansert en bygdemiljøpakke for bærekraftig transport med en satsning på mer enn 3 milliarder i norske distrikter og en styrking av bymiljøavtalene og belønningsordningen for kollektivtransport i byene med 2,5 milliarder kr.

Tenke globalt, klimahandling lokalt: For å hjelpe til med lokal grønn omstilling har vi foreslått at det [utarbeides statistikk over klimagassutslipp for alle norske kommuner](#), så det blir lettere å kutte utslipp lokalt. I vårt alternative budsjett har vi satt av midler til klimatilpasning, miljørådgivere og andre viktige lokale tiltak, [inkludert en "bygdemiljøpakke"](#) for grønn samferdsel på bygda. Se også kapittelet om samferdsel.

Reduserte klimautslipp fra veitrafikk: På Stortinget har vi flere ganger tatt opp Regjeringens [mangelfulle oppfølging av klimaforliket](#). Vi har lagt press på regjeringen for å sørge for at [Nasjonal Transportplan bidrar til å oppnå Norges klimaforpliktelser](#). Vi har også stilt kritiske spørsmål om regjeringens støtte til [omfattende og trafikkøkende veiprojekter](#), som for eksempel [Ferjefri E39](#).

Reduserte utslipp fra flyreiser: I forbindelse med utvidelse av Gardermoen har vi [etterspurt klimaregnskap](#), og utfordret regjeringen på hvorvidt vi bør øke norsk flytrafikk ytterligere, gjennom utvidelse av [Oslo lufthavn Gardermoen](#).

Bedre togtilbud: Både i forbindelse med nasjonal transportplan og de årlige alternative budsjettene har vi foreslått mer ambisiøs og [raskere togutbygging](#), og [lagt press på Regjeringen for å styrke togtilbudet](#) og sikre elektrifisering og opprustning av eksisterende ruter, inkludert [tilkobling av lyntog til utlandet](#).

Mindre luftforurensing: Vi har bidratt til å legge press på regjeringen for å få tiltak for luftkvalitet i byene, inkludert lavutslippssoner, [lokalt dieselbilforbud](#) og miljødifferensierte bomtakster

Nei til ødeleggelse av matjord og natur: Vi har stilt kritiske spørsmål om naturødeleggende samferdselsutbygginger som E16 og [Ringeriksbanen ved Tyrifjorden](#), jernbaneutbygging ved Vorma og [E18 ved Arendals bymark](#), og om prosjekter som [ødelegger fruktbar matjord](#).

Miljøvennlig skipsfart: Vi har stilt kritiske spørsmål om Norges [beregninger av](#)

[utslipp fra norskeid internasjonal skipsfart](#), og foreslått en storstilt satsing på grønn skipsfart i våre alternative budsjetter.

GRØNNTP

- En ekte grønn transportplan

Våren 2017 la samferdselskomiteen frem nasjonal transportplan for Stortinget. Det er en 12-årig plan som sier hva som skal prioriteres av veier, jernbane, kollektiv, sykkel, gange og kystformål. For å ha et grunnlag for Stortingsbehandling, påvirke de andre partiene, og som grunnlag for vår egen valgkamp, har De Grønne laget en egen alternativ plan og fremmet den som [løse forslag til saken](#).

Vi har laget en plan for et ekte grønt skifte. Vi flytter 205 milliarder kroner, av disse er 185 milliarder reduksjoner i veisatsingen til regjeringen, og 20 milliarder kommer fra Avinors tax freeoverskudd. Vi beholder den statlige rammen på 933 milliarder, men reduserer bompengebrauken med ca 100 milliarder sammenlignet med alle andre partier, inklusiv SV.

Vi gjør en storsatsing på tog, setter av 128 milliarder for å fullføre prosjekter som har vært klare i årevis, men som stadig utsettes. Vi bruker 46 milliarder mer enn regjeringen på byvekstavtaler/bymiljøavtaler. Vi bruker mer enn 10 milliarder ekstra på elektrifisering langs kysten, av flytrafikken og til ladestasjoner i distriktene, og setter av 13,5 milliarder mer til sykkel. Vi har dessuten prioritert rassikring med 5,7 ekstra milliarder.

Vi har hatt en god dialog med fylkeslagene underveis, og saken har vært behandlet i sentralstyret to ganger og ble lagt frem for landsstyret før den endelige versjonen ble lagt frem. Det er første gangen De Grønne har vært i Stortingsposisjon og en transportplan har vært til behandling i Stortinget.

UTDANNING

Byggingen av det bærekraftige Norge er et gigantisk kunnskapsprosjekt, og forutsetter evne og vilje til å omsette kunnskap til bærekraftige løsninger på mange nivåer i samfunnet.

Vi vil gi den enkelte elev mer tid med en motivert, engasjert og kompetent lærer ved å trappe opp lærertettheten, fjerne overflødig rapportering som ikke bidrar til å fremme opplæringslovens formål, få flere yrkesgrupper inn i skolen og styrke helsesøstertjenesten.

Utdanningssystemet og helsevesenet skriker etter kvalifisert arbeidskraft. Derfor vil vi opprette 2000 nye studieplasser slik at Norge står rustet til å møte fremtidens utfordringer. Å sørge for at elever fullfører utdanning gjennom mer variert undervisning og høyere lærlingtilskudd er en del av dette. I tillegg gjør vi det gjennom å løfte fagkompetansen på miljø- og klimavennlige bygg og energieffektivisering hos yrkesfaglærere. Vi styrker tiltak for livslang læring blant håndverkere slik at kompetanseheving på miljø- og energiområdet blant håndverkere kan skje i praksis, i videregående opplæring, formell videreutdanning og etterutdanning.

Flere pedagoger i barnehagene og skolene: I vårt alternative statsbudsjett, som ble lagt fram for Stortinget, satte vi av 50 millioner til opptrapping mot bemanningsnorm og norm for pedagogtetthet i barnehagen, og 300 millioner kroner til å starte opptrappingen av lærertettheten. I tillegg satte vi av 381 millioner kroner for å få på plass to barnehageopptak.

Styrke innsatsen for skoleelevers helse: For å styrke innsatsen på fysisk og psykisk helse i skolen øker vi rammetilskudd til kommunene med 163 millioner kroner og ansetter flere helsesøstre som er trent til å håndtere utfordringene dagens unge sliter med. For skoler over 500 elever vil De Grønne styrke tilbudet om sosialrådgivning ved å innføre en norm om ett årsverk til dette formålet. Vi vil at alle barn i Norge skal få frukt og grønt på skolen, og har satt av 52,2 millioner til dette i alternativt statsbudsjett.

Redusert SFO-/AKS-pris for barn fra lavinntektsfamilier: Vi satte av 75 millioner til dette i [alternativt statsbudsjett](#).

Praktiske og estetiske fag: De Grønne mener praktiske og estetiske ferdigheter må verdsettes sterkere. I det alternative statsbudsjettet foreslår vi å etablere flere skolehager og styrke praktiske fag som mat og helse i kombinasjon med ungt entreprenørskap.

Fraværsgrense: De Grønne stemte for å [oppheve forskriften om en fraværsgrense på ti prosent i enkeltfag i videregående opplæring og i dialog med sektoren utarbeide et nytt regelverk for fravær](#). Forslaget fikk flertall.

Lærlinger: Vi vil øke lærlingtilskuddet med 10 000 kroner per lærling for å styrke yrkesopplæringen, og i alternativt statsbudsjett innfører vi en grønn lærlingegaranti

som sammen med lærlingtilskuddet er på totalt 600 mill. Vi mener offentlige virksomheter, som helse og omsorgsinstitusjoner, bør pålegges å ta imot lærlinger fra relevante fagretninger, slik at flest mulig får fullført utdannelsen de har begynt på.

Bærekraftig campus på NTNU: De Grønne leverte et representantforslag om å [gjøre ny campus for NTNU til en spydspiss for bærekraftsløsninger](#). Stortinget vedtok å be regjeringen legge til rette for at den nye campusen på NTNU utvikles med ambisiøse miljøløsninger inkludert bygningsmasse som produserer mer energi enn den bruker, utslippsfrie transportløsninger og annen infrastruktur som kan stimulere til både ny forskning og nye arbeidsplasser.

UTENRIKS-, FORSVARSPOLITIKK OG BISTAND

Et effektivt og varig samarbeid om rettferdighet, utvikling og globale klima- og miljøutfordringer forutsetter at vi utvikler en dyptgripende solidaritet på tvers av landegrenser og kontinenter.

De Grønne vil møte sjåvinistiske strømninger med et brennende engasjement for menneskehetens felles fremtid, på tvers av landegrenser.

De Grønnes mål med utenrikspolitikken er å fremme sikkerhet og rettferdighet for alle. Vi bygger politikken vår på prinsippene om ikke-vold, fred og økologisk, økonomisk og sosial bærekraft. Norge er i en unik posisjon i Arktis, og bærekraftig og fredelig utvikling i Arktis er et sentralt mål for grønn utenrikspolitikk. Varig fred forutsetter både respekt for folkerett, institusjonelt samarbeid, og gjensidig tillit og fellesskap på tvers av grensene.

Demokrati og menneskerettigheter: Vi har møtt aktivister fra ulike land og områder, blant annet Syria og Tibet. Rasmus Hansson har stilt en rekke spørsmål i Stortinget om Norges arbeid for menneskerettigheter og urfolksrettigheter, i blant annet [Angola](#), [Chile](#) og [Dakota](#) (USA), det okkuperte [Vest-Sahara](#) og [Etiopia](#), flere av disse i forbindelse med at norske næringsinteresser og investeringer har vært i konflikt med lokale gruppers rettigheter. I behandlingen av bistandsbudsjettet for 2017 foreslo vi å bruke 337 millioner mer til sivilt samfunn, fred, forsoning og demokratibyggning i utviklingsland.

Humanitære spørsmål og bærekraftig utvikling: Vi foreslo å øke regionbevilgningene til Afrika, Asia og Latin-Amerika med 417 millioner kroner. Une Aina Bastholm utfordret utenriksministeren på om [gjenoppbygging av Sinjar](#) bør være en prioritert del av norsk bistand i de krigsherjede områdene i Midtøsten, og Rasmus Hansson på [hva utenriksministeren gjør for å sørge for at norsk oljebistand til Angola faktisk bidrar til at folket får nytte av oljerikdommen](#). Vi la fram et representantforslag om å [videreutvikle indikatorene for bærekraftig utvikling](#) sammen med Arbeiderpartiet.

Krigsfangers rettigheter: Vi fikk enstemmig støtte for vårt forslag om å [utrede hvordan rettighetene til personer som holdes fanget av norske soldater kan ivaretas i våre internasjonale operasjoner](#).

Klima: I forbindelse med den store flommen i Storbritannia i 2014 stilte vi skriftlig spørsmål til forsvarsministeren om [klimaendringers plass i trusselbildet](#), og på hvilken måte dette gjenspeiles i regjeringens sikkerhetspolitikk.

Økonomisk åpenhet: Vi har lagt fram et representantforslag om en internasjonal konvensjon om økonomisk åpenhet. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2015-2016/dok8-201516-084/>

Flyktningeleire: Vi foreslo i alternativt statsbudsjett å øke bistanden til flyktningeleire med en milliard.

Garantifond for investeringer i bærekraftig energi i utviklingsland: Vi har foreslått å sette av tre milliarder for å finansiere MDGs forslag om et garantifond for investeringer i bærekraftig energi i utviklingsland.

Klimaprosent til FNs klimafond: De Grønne vil innføre en klimaprosent som en ny finansieringsmekanisme for overføringer fra oljefondet (SPU). Forslaget innebærer å bruke en prosent av Norges BNI til FNs klimafond fra SPU hvert år i tillegg til bevilgningene over statsbudsjettet. I 2016 tilsvarer dette om lag 35 milliarder kroner til klimatiltak i utviklingsland. En klimaprosent vil ikke gi kostnadsvekst (inflasjon) og press i norsk økonomi på samme måte som økt innenlandsk oljepengebruk. Pengene tas direkte fra SPU.

Klima- og miljøbistand: I bistandsbudsjettet 2017 foreslo vi å reversere regjeringens kutt og øke støtten til internasjonal landbruksforskning, samt øke støtten til bærekraftig landbruksutvikling, kvinner i jordbruket og utdanning for jenter med 175 millioner. I tillegg foreslo vi å øke støtten til opprydding og sanering av forurensede områder i verden med 100 millioner, opprette et program for tilgang til fornybar energi i fattige land, og øke støtten til fornybar energi med 500 millioner.

Regnskog: Vi stilte spørsmål til klima- og miljøministeren om hva regjeringen har gjort for at [offentlige innkjøp skal unngå palmeolje og andre varer som ødelegger regnskogen](#).

Nordområdene og Arktis: Vi stilte spørsmål ved [oljefokuset i nordområdesatsingen](#), ved [om Norge aktivt har jobbet mot EU-resolusjonen om "a future total ban on the extraction of Arctic oil and gas in order to achieve the goal of a low carbon economy"](#).

Atomvåpen: Vi stilte spørsmål om Norge ville jobbe for et [internasjonalt rettslig bindende rammeverk for avskaffelse av atomvåpen](#)

Se også kapitlet om asyl og flyktninger

ØKONOMISK POLITIKK - FORDELING OG VELFERD

De Grønne jobber for en mer rettferdig fordeling på tvers av både grupper, landegrenser og generasjoner.

De Grønne vil stoppe utviklingen mot mer økonomisk ulikhet. I Norge har vi i dag 78.000 fattige barn og andelen har økt fra 5 til 8 prosent på 10 år. Dette er ikke akseptabelt. Vi jobber derfor for en mer rettferdig fordeling av ressursene våre.

Skattelette til de rikeste er ikke veien å gå. Vi er også opptatt av å trygge velferden i det norske samfunnet.

- Vi har foreslått høyere skatt for de høyere inntektsgruppene og lavere skatt for inntekter under 650.000 kroner.
- Vi har foreslått økt formuesskatt gjennom innføring av en trinnskattmodell for formuesskatten, samtidig som vi har et høyere bunnfradrag.

De Grønne har jobbet for et grønt skattesifte som skal gjøre det lettere å velge miljøvennlig. Vi ønsker i større grad å bruke skattesystemet for å sikre at vi skattlegger mer det vi vil ha mindre av og mindre det vi vil ha mer av.

Vi har derfor foreslått:

- fjerne moms på brukthandel, gjenbruk, reparasjoner, frukt og grønt og økologisk mat
- innføre avgifter på fossilbasert plastemballasje, gruveavfall, lakselus og matavfall fra handel
- en rekke andre avgiftsendringer i vårt alternative statsbudsjett, med formål å endre folks adferd for å sikre mer miljøvennlige valg

Klimabelønning: Vi foreslo juni 2016 innføring av en [klimabelønningsordning](#) til alle i Norge. Formålet med en klimabelønningsordning har vært å få til en raskere overgang til nullutslippskjøretøy. Ordningen innebærer en økning i avgiften på bensin og diesel og at avgiftsinntektene betales ut igjen likt til alle bosatt i Norge.

Flere ut i arbeid - fra skatt på arbeid til skatt på forbruk: Det må bli mer lønnsomt å ansette folk. Vi fremmet derfor mars 2017 et [representantforslag](#) om redusert arbeidsgiveravgift for lavtlønnsgrupper. Dette kan gi flere arbeidsplasser for mange som i dag ikke har jobb. Det vil også gjøre det billigere for arbeidsgiver å beholde folk i jobb.

Skattepolitikk for en mer rettferdig fordeling og trygg velferd: Vi har jobbet for en mer rettferdig fordeling på tvers av grupper, landegrenser og generasjoner. Vi har foreslått en mer solidarisk skattepolitikk som reduserer de økonomiske forskjellene

gjennom en høyere skatt for de som tjener mest og for de som har de høyeste formuene.

Kapitalflukt, skatteunndragelse og skatteparadis er kjente problemstillinger som undergraver velferdsstaten. Slike problemer krever, i likhet med klimaproblemet, globale løsninger. Vi fremmet derfor i april 2016 i Stortinget forslag om et norsk initiativ til en internasjonal konvensjon om **økonomisk åpenhet**.

Se også kapittel om alternativt statbsudsjett.

KONTROLL- OG KONSTITUSJONSKOMITÉEN

[Kontroll- og konstitusjonskomiteén](#) har ansvar for Stortingets kontroll med regjeringen, og fører kontroll med at regjeringen og forvaltningen gjennomfører de vedtakene Stortinget fatter.

Komiteen behandler også endringsforslag til Grunnloven og valgloven, og De Grønne var derfor svært involvert i den store revisjonen av Grunnloven i jubileumsåret 2014.

Rasmus Hansson har hatt et særskilt ansvar for samferdselssaker i kontroll- og konstitusjonskomiteen. Som saksordfører har han loset en rekke samferdselssaker gjennom Stortinget, som rapportene om effektivitet i konsesjonsbehandlingen av fornybar energi, om arbeidet med å øke godstransport til sjøs, om [vedlikehold av jernbanen](#) og om [veitunnellsikkerhet](#).

Antallet krevende kontroll saker har vært uvanlig høy i perioden, og mange har hatt medias søkelys på seg. De Grønne har særlig prioritert kontroll sakene om salg av brukt og utrangert forsvarsmateriell, om Telenors håndtering av korrupsjon i VimpelCom, om Stortingets byggeprosjekt i Prinsens gate og ikke minst saken om utsendelse av lengeværende asylbarn. Sistnevnte endte i et såkalt *daddelvedtak* med sterk kritikk av statsråd Anders Anundsen for ikke å ha opplyst Stortinget bedre, et vedtak De Grønne støttet.

Rasmus Hansson har også vært ekstra involvert i flere av sakene basert på Riksrevisjonens undersøkelser, spesielt rapportene om innsatsen for å øke andelen økologisk landbruk, om arbeidet med energieffektivisering av bygg, om norsk bistand til ren energi og om sikring av god luftkvalitet i byområder. [Riksrevisjonens undersøkelse](#) av statens arbeid med CO₂-håndtering på Mongstad tok mye ressurser tidlig i perioden. Også her endte det med *daddelvedtak*: Stortinget fant at den tidligere regjeringens arbeid med fullskala CO₂-fangst og -lagring var kritikkverdig.

LENKENE

Dokumentet har i hovedsak tre typer lenker:

1. **Til saksside på stortinget.no**
2. **Alternativt statsbudsjett**
3. **Andre linke**

SAKSSIDE PÅ STORTINGET.NO

Når du følger en link til stortinget.no, vil du komme inn på forskjellige typer sider avhengig av hva vi har ønsket å vise.

Jeg linker til en reel sak fra Stortinget som eksempel:

- [Representantforslag](#) er forslag fra representanten til behandling i Stortinget. Forslaget vil etter at det har blitt fremmet, fordeles til en komite. Når det er fordelt til komite vil det så en egen sak, og en egen saksside på Stortinget.
- På [sakssiden](#) kan du se framdrift og datoer i saken, originalt dokument, [innstilling fra komiteen](#), [voteringsoversikt](#) og [vedtak](#). Det er med andre ord her all informasjon er samlet.
- Under innstillingen vil du finne både [komiteens merknader](#) og løse forslag som er fremmet til behandling i salen. Siden De Grønne ikke er representert i de fleste komiteer, vil vi ofte ikke være en del av innstillingen, men ha egne forslag.

Om lenken i det politiske regnskapet linker til representantforslaget, saken eller løse forslag vi har fremmet avhenger av hvor i saksbehandlingen vi har gitt våre innspill. Om du navigerer til sakssiden vil du finne hele oversikter.

ALTERNATIVT STATSBUJSJETT

Vi har så langt det lar seg gjøre beskrevet på hvilken side i vårt alternative statsbudsjett du finner informasjon vi ønsker å vise. I tilfeller hvor tiden ikke har strukket til, har vi heller linket til alternativt statsbudsjett på mdg.no, da kan du se eller laste ned dokumentet, og bruke søket til å finne det ordet du er på jakt etter.

ANDRE LENKER

Andre lenker kan være feks en link til vår nettside eller andre som har omtalt saken. Det er gjort for at det skal være lettlest informasjon, gjerne med linker videre til mer detaljerte beskrivelser.